

ШЫННЫ

СЭКП Тыва обкомунун,
Тыва АССР-нин Дээди
Советиниң болгаш
Министрлер Чөвүделениниң
органы

1990 чыл
май
4
пятица
№ 103 (14303)
1925 чылда
үзгөлтүзүп
Өртүз 3 көп.

ИДЕГЕЛ — СУГГАТТА

36,2 муң гектарны канчаар ажыглаарың?

Бо хүнде бисте суггаттың шөдүчү нияти кемээла ол хире. Оон беринче канча, эн чүдөлөргү улам көзүлдү, четпестерин чаадаалар, дүжүттү бедериниң аргазы чүд? Шак мындай айтырып туруп турар. Амдырал чыгыс черге турар эвес, доктаамал ирмичеп, бурунгаарлаар. Республиканың чурттагы чоңуну санап бо чылдың январь 1-де 314,4 муң кижи турган, а 2000 чылда 381 муң чык бээр. Оон-биле кады иччү чоңу аш-чем-биле канчаар аймагы деп айтырып чыгар-ла тургустууну келер.

Чер дугайында Хоюла үнөң. Черин өздөп турар ажилдер оон Эдуард элери бо-лур ужураар. Ыңчангаш оон беринче бодир, өз болауру дээрге хамкыктын мурунда оон дүжүттүр бедерлери, канчаар. Чамдыкка калдыр-дыр бис: чери чөмичилер, суггар, болоазыралар деп сепки чок, аңа тарааны чымып, картофель оодутуп каарга, кижиниң киржилтези чок-ла чагай дүжүт үнүп кээр, ол хайырын күдүп баргаш ажал азыр — ажал-чүдү эвес кыялар мында болуламы, канчаар ажылдап-лаа келген.

Чок, черге калдыр-дыр бис, оок харымыз база үнөң. Аңа бүдүрүлериңиң немер херек. Оон башка дүжүттүр чыгар-ла кудулар. Көдө ажыл-агыйы эртенге үндөжөп чорутар дугайында эртем-практиктиң чөвүлэ хурал биске бо чызын эртен. Аңа эн манагы суггаттың черлериңиң ажыгыралың дугайында тозарга соруагаларын салган, мында эн чүдөлөргү-лаа айтыган.

Херектиң ужуру чүд дээрге, суггат таламы-биле бисте нияти байлаа берге, ыңчалза-лаа оон негелде суггарга организаста тургаш, тараа, ногаа база картофель болгаш маа кеминден чагай дүжүттү а болурунун аргаалары балдыктанган, дуржука бар. Чүдөлдү ол «Бай-Тайга» совхозта Натпик Ооржактың өг-бүлө энеоюу аренада керээни-биле 54 гектарда меде тарып өстүрүп турар. Суггаттың шөдүчү бир тескери-биле ол коллективке 86 центнер дүжүттү алган. «Барамы», «Кара-Хаак» совхозтарының картофели, ногаа ал турар дуржукага? Биске оларның түңнелдерин артык кандыг школа херектиң? Барып өөрнөң, ханым-биле сайгарып билип алган, оон боттарыңа ажылаар. Негелде илдиң?

«Аас-биле аал көжүрбөс» деп тыялдарың киөөдөргүң чертег эстерин бар. Шың харым, бистер чугалаан турар амыр бис. А херек кырында ажылды организастап чада, бергедер бис. Бай-Таламдарың мында эн дуржукалың кызы районнар хамкыч, Бай-Тайга районун ажыл-агыйларыңың суггатчылары барып өөрнөң бе? Чок.

1989 чылда суггаттың гектардан 10,5 л тарааны, 50 ц картофели, хей чыдыш 23,1 ц стигени ажал алган. Бис. Иччү республиканың көрүстүү илди. Ажым-биле чугалаарга, куду-лур, куду. А аңа чыгыда калдык болгашмы? Черин дүжүттү, эн илдиң суггаттың черлериңиң чөң ажылаар таламы-биле кым чүңү кылаңың?

Хамкы-ла ажылды сайгарар, акизиниң, четпестиниң чыдагаларыңың көрө, оон башка чогумчалык түңнел кажал-лаа үймөс, амыр чыгыс черге таптап туралар. Амдырал оон бадыткалың. Чаа хоюла суггар черин үнөң көр херек, кайы молге чүдөлөргү бүрүн хандарлар дее, 1995 чылда чөдөр чүдөлөргү, ажал азыр алар бис. Оон аңгыда, ол-ла үгө чөдөр картофельди бир гектардан 102, ногааны 170 центнер чөдөр азы 1989 чылда турганыңдан 2,2 катап көвүдөлдү ужураар бис.

Суггаттың черлериңиң арена-биле ажылдар коллективтерге быжылаар, оларны техника-биле хандарлар, суггарыгыңың чуруму таарыштыр тургузуң бээр херек. Мурунда араатарыңың ажылап турганы артыктыңче ам катап кирер.

КӨДЭЭ ИШЧИЛЕРГЕ ПРОФИЛАКТОРИЙ-САНАТОРИЙ

«Хойжуларның болгаш олар-ладыр мал ажылының өскө-дөө ажылдакчыларының ма-териал-амдырал байдалдарың экижидер хемчегер дугайында» доктаамал Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүделени беле профиведлериниң област чөвүделени 1989 чылдың декабрь 22-де хүлээп алган. Ол документиңе «Челер» хуротта 50 орунуну бугуң чыл дүжүттүң ажылдар профиведлериниң тудуру 1990 чылда доозарың айтыккан. Объектиниң тудуру амыр үгө кабы хире-апарганы дээр дугайында көдөө ишчилер сонургаар, оон ажыглаага кирерин четтир-пейя манап турар. Ам мыла байдал кандыгы?

Баштай-ла котельяның тудуруна бардымыс. Кызыр доозураг ажылдар кодуунда доозулган, ам чүдө котельяны эжеп салыры артык деп болуру. Аңа херекте кезектер-лаа болуп, чыдапта суггат-темызгылың тудуру кылары-биле онгаларың-лаа казып беле-теткен болду. Ол хүн аңаа

Красноярскиниң девискээр-ку-дурт эргелелиңиң удурткучу-лары-лаа келген, ол-бо айтты, рыгларың калдыг хевирлиг шитирлериңиң дүжүттүң тур-дулар.

Уш кат саноаторий-профи-лакторийиң «Тыва суг-медико-ралия» каттыжымшыкыңың көжүр чорору № 5 междо-назының ажылчылары тудуру турар. Бригадир В. Б. Ошлар ол тудууда нияти байдалдын дугайын биске тайыларылды: — Бо профиведлериниң сано-аторийиң тудуру 1988 чылда эгеленди, оон ара катган тур-ган. 1989 чылдың кызымында катап эгеленди. Тудуу ажылдары кодуула доостуру тур, ам иштөө шөдөрлө ажилары эгелээр болгаш. Ону шөдөрлөчүлөр бригадалы кээп кыдыр.

Көдөө ишчилерниң дыштар-тыгына, эминеп, калын бы-жылаарыңа энтег бо тудуу-ла амыр байла мында-дыр. Ону хуусаа бетинде ажыгла-ага кирер дүң — шаламтал алыры бөдүүн санаашкылаа билин билдирер. Тудууңуң

Саналдар, бодалдар

СҮМЕМ МЫНДЫГ

Черин чөң ажылаар... Бо эстерин дурал-сугатта бо-ла чугалаар, содууларга бо-ла быжыр-дыр бис. Черин чөң ажылаар дугайында Хоюла бала үндү. Ам оон артык чүд херекте? Чугае ажылап кирер, ол-ла-дыр. Чер дугайында чугаа дээрге, бир таламында, үнүш-дүжүттү өстүрер, көвүдөлдү, илдиң болганда, эн чурттаар даңи ол-дур деп билдир меп.

Бистин Чалаана сунузуңуу араатарыңың планда кем үнүлэ Куштут-Алаак, Шыктың-Алаак, Дунгугу-Алаак деп черлерин суггарып, тарааны оон кажал-за чагай дүжүттү а турду. Хөвүдө чөккө чугалаарга, ол адалдагы тарга таарыңа, чагайы дээрге арзыгың амыр-чүңү кижи көүдөс чымы турганын улаң билдир. Оң чер-де Хоюлагы Торлоа деп ки-жи баштаан араатар артык-буга касып, арбайын тарып чың чорду.

Алаактарың, ортуулар-ның көрүңү эн болуру үгүт наздылар билдир. Ында чыдагалар-лаа бар. Аңгыда чы-дыг, херектиң лаг-шуургадан камгалалың болуру.

Алаактарга буга-сунумнар бар, чамдымында суг ам-лаа азыр чылар, мынчангаш ону чаартып, эле мылган, доран ажылап болуру. Совхоз ажы-лапас чүдө болза, суруну но-ну аңа ногаа, картофельди тарып өстүрүп болуру. Хөрүн дыңа эн. Суур иштине ба-жылар чыныда өгөрдөла тааржыр-терер эвес.

Совхозтуңун девискээриңе кургак хою-шөдөрлериңиң ка-ра дөвөс кызыр адырың а-ган-дыр бис, чыныгы чыл бол-за, дүжүттү шорү алдыр-ла бис, а кандашкында хөрөк. Илдегалың чүдө болза, сугга-тың черлериңе эн ажылаар. Ыңчангаш, өрмг чыгыс чер-чуртууларың, Бажын-Алаак сурутууңуң шүт чанында кагалыңды энте, чыдыг хөр-үдүңү, суг-сугаттың өвөктөр-үмөтү ажылаарыңа. Кандың чыдамыңа магалыламың дүжүттү а болуру ол черлери-стиң ажылап калдырың, шүттү бо дугайы болар ре-зюмнер дая. Мээң сүмөм мындай.

Чемит-Доржу МОНГУШ.
Күп-ажылдың хоочуңу.

АЛДЫРБАЙН БАРБАС БЕ?

Бай-Тайга районда ажыл-агыйлар аразының көжүрү чорур механизастагыңа ко-лоныз бо чылдың эртенке бириг кварталында багай ажылдап, планың күүстөйиң барган. Керээ чарган органи-зациялары-биле холбаа, харымзаа кошкык болганыңдан планың дөңгүл-ле 69 муң че-дирген. Ол-ла үнөң тургузу-нда 705 бердечан метр чурт-талга шөдүң ажыглаага кирер тургаш, 141-ни-ле дөңгүл ду-жааган. Чыдагаланың чүдө?

Районуң 5 совхозуңа база албан черлерин, организаци-ялар, бугуруткучлериңиң язы-буру объектилерин: Кызыл-Даг суурга 90 ауттуг, Тээл-де 140 ауттуг тургулар сал-тарың, район төвүңе спорт залың, Шуйга столоваяңың бол-гаш көдөө Совет котельяңың, Бай-Талаа, Тээл-де, азыр на-жылан, Тээл-де банк салба-жаның бажымы, ол ичинде ий-йиң зал чурттаар 13 ба-жыны дужаар, район эмел-гезин амылдар. Бо ту-дуглар таламы-биле керээлериң чарган, хуусааларың айтык-кан. Чыл дүжүттүң 2 муң, 49 муң рубль түңүгү туду-тмонга ажылдарың план-наа. Бириг кварталда оон

чүдө 327 муң рубльди шин-гээлди алган. Дужаар ужураат чурттага бажыларыңың хуусааны өр-төк. Инек кажаазымың, спорт залыңны тудуру эгеленди. Шуйда столоваяңың, Кызыл-Дага урулар салдыңың та-вазын чаа-ла салган. Эмелге-нин бажымың немей тулары 2 чыл мурунда эгелесе-лаа, то-дун хуусаа бетинде ажыла-ага бар болганыңдан ара со-саа. «Кара-Хол» совхозта ий-чи мурунда эгеленди туду-гун мынар чок болганыңдан оон катап эле кыдыры-биле өскөк-оол Комардыга удурткан кезек тудугуну мынар чорут-кан.

Мурунда чылдарда эн ажылдап турган коллективниң хожудаалыгың киргенниң чыдагаланы мыла ажылчы-лар, инженер-техниктиң ажы-лаары даян-дык хире билер. Ма-мыктың мурунда ажылды органи-зацияларың суураан, ки-жиледегиче ажылды сагып салбастан. Ажылдан ола-лаар, арга-лардың суура-лаар, оон уланымында энтер-тер сөргөдүр чөгө киргээриң таарылгалар бар. Ажылды организастарыңың депине-лиг аргааларыңың суу барым-далаң кирген, ажылчыларың

ОЛАРНЫҢ АЖЫЛ-ҮҮЛЕЗИ

Тайганың байдалдарында эн илдиң кады ойттал, улам-на манап өзүп, омык чаңгыңың турар. Ол чорук кезинде бириг, оларны семинирине-ге-ла, дүжүтү, боткур болу-рун-лаа идегалың магалды-ла. Кежээ, кызымаккай өг-бүлө эртен күзүн Алды-Кодур-гайда кыштаага чуур-ба-жыныңың база туулу алган. Ындыг-лаа болза, малчынар-ның ол күш-ажылың үнөң, чунар-бажың кылганыңың төлөврин ам-лаа санап бер-бөң. Ол ам-лаа бот-оруда-чыралыңың принциптериңиң сохоттуңу удуртууда сагмы-вай турарың көргүзүп турар эвес бе? Оон-биле чергелеш-тир чүдө бо кыштага эвес, харын өскө-ла кыштагарда ажыл-агыйың тудуу брига-дамы ийи орун, бир стол са-

дырға, кижи ол-бо эргедерге берге, көчүгү тур бажыныңың тудуу турар аргагаңдыр деп көрө үе база келген-дыр деп болду үнөң.

Мөңгү-Тайганың хойжулар-ында эн чыдагаланың эгел-ден, Ыңчангаш Зинаида, Ан-гыр-оол Блаклар шөф күтү-бөдө кыштаанда кайраңың көрөңи хоруп кыштыгың, Каргы уңузда Кужурт-Хою-де черде чылаанда көжүң чөдөр келгенер.

Аамт-Тушт БЭГЭИ.

МАЙ — БАЙЫРЛАЛДАР АЙЫ

Май ай, шынап-ла, байырла-дар-биле байла. Бүгү совет улус-биле бир дөмөк, бистин республиканың ажыл-ишчиле-ри делегейин ажылды чопна-рының эр-сеткил каттышты-рылааның хүнү. Май Бириң байырлар эрттирген. Ам бистин мурувусту Парлаала хү-нү, харылааның бүгү амыр-ларының ажилдакчыларыңың байырлары — Радио хү-нү, Улуг Тийлестең 45

чыл оюм демгелде эрттирер. Байырлар бугуруң совет улусу-биле болгаш бис. Чөмөк-Хемчик, Барың-Хемчик бол-гаш чамдык өскө-ла районнар-га ажылчы чоңуңу чыскалдары эртин, митингилер болу-ду, культура-насалыг, спортчу оюн-тогулаар, тыңа хүрөң чоңуң сонургалың болдуруң. Кийгырыңдыг лоуңуңар, пла-каттар, көргүзүлөр, аялалар, кызыл-туктар хоорай-суураар-

ның шырай-арың байырлар шитирлиг кылаар калстал тур-ган. Мындай аныктыг байыр-лашыңың чыскалганварың хей-алдың көдүрүп, дыштанып хөңгөргөңе сорук кырген.

Нийсылал Кызылга Май Бириң байырларыңа база багай эвес эртен дээриниң солуга бижээң бис. Ыңчалза-лаа чоңуң байырларың чогуу негелдечиң чөдөр организаста-тыңмыза деп болуру. Бир-тү, делегейин ажылды чөмөк-Хемчик эр-сеткил каттышты-рылааның хүнү болганда, чүгө оода-ла митингини органи-зациялап эрттирбөс боор. Бо улаада Май Бириң байырларың БАЛКЭ обкомчу холга ал-ган турган болза эн ишкың. Чүгө дие, наймысала дээди, ортумак өөредиле черлери, школар, амыктар коллективтери, бугуруткучлери, уран чүдө каттыжымшыкыңары БАЛКЭ обкомчу ажыл-чору-дугалың-биле тудуу холбаа-лыг болгай. Амыктар ол митингге амыктар амырлар-дыга хамарышкы айттыры-ларын чүгө чугалаабың болбас боор.

Культураның болгаш дыштанылганың чаңыл болгай ажыл-ишкыңиңа чыныгы чоңга Кызыл хоор-

НААДЫМ—ИЮЛЬ 21-22-ДЕ

СЭКП-нин XXVIII съездин 1990 чылдың июль 2-де ажалдап эгелээр-биле холбаштыр республи-ка Наадымың (малчынарның байырларың) июль 6-7-де 1990 чылдың июль 21-22-де

ЧЕДИ ЧҮЗҮН МАЛЫМ ТУРДА. МАЛЧЫНАРНЫҢ СОЦИАЛ АМЫДЫРАЛЫЧЕ САГЫШ САЛЫШКЫН

«Партия бодунун кол сорулганын ниитиле хөгжүлденини төвүнге кижини херек кырынга тургузары, аңаа амдырап-чурттаарынын болгаш ажылдарынын төлөптүг байддаларын, социал чөптүг чорукту... хандылары деп көрүп турар»
(Партиянын XXVIII съезидинге СЭКП ТК-нын Платформазындан).

ОЛ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ДОКТААЛ КҮҮСЕЛДЕЗНИИҢ ДУГАЙЫНДА

«Хойжуларын болгаш олардын Мал ажылдын өскө-даа амылдарынын материалдарын байддаларын экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалды Тыва АССР-ниң Министрлер Чөүлөсү бисе профвеледериниң область чөүлөсү 1989 чылдын декабрь 22-де күндүз алаан.
Он бээр 4 ай болган. Бо арамында чүмү кылганмы?

1990 чылдың апрель 24-те республиканың агроулеттур комплекзиниң амылдарынын амылдарын профвеледериниң амылдарын болуп эркен берген. Аңаа «Хойжуларын болгаш олардын мал ажылдын өскө-даа амылдарынын материалдарын байддаларын экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалды күндүз алаан дугайында чүмү кылганмы?»
Айттыр: шыгым болгаш удуз учур-дузалым. Ынчангаш «Чед чүмү малым турда» деп арзын берүүн-биле аңаа тутуулаармын.
Профвеледериниң область чөүлөсү секретари, агроулеттур комплекзиниң амылдарынын профвеледериниң обкомунун даргазы, Тыва АССР-ниң улус депутат Алаан-оо Тудушова СОПТАНЫҢ илеткелдиги.
— Бо доктаалды бүт-де райкүстөмнүк, агроулеттур каттыжымшыкынараже болгаш сохосттарже чоруткан. Бүтүр, Менгун-Тайга, Тес-Хем райондарынын өвет, ажил-агай база партид болгаш профвеледер органдары, СЭКП-ниң XXIII съезидин аттыг, «Ленинчи орду», «Кызыл тарачын», «Коммунизмниң керели», «Эллик-Хем» сохосттар улустурукчулары бо чутула документини боттадырары чутулаалар күүсү турар. Ол доктаалды күндүз талазы-биле айттырны удуз лехуаттарынын Өвүр район Советиниң сессиясында, а Менгун-Тайга райкүстөм биле агроулеттур комплекзиниң амылдарынын профвеледериниң обкомунун президиунун каттыжкан хурамыга чүтүлгашкан.
«Кызыл тарачын», «Ленинчи орду», «Торгалыг», «СЭКП-ниң XXIII съезидин аттыг», «Коммунизмниң керели», «Эллик-Хем» сохосттар улустурукчулары шээр мал калачыларын ажил төлөвүнүн чөүлөсүндө талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалды күндүз алаан.
Талазы «Коммунизмниң керели» сохосттар улустурукчулары шээр мал калачыларын ажил төлөвүнүн чөүлөсүндө талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалды күндүз алаан.
«Эллик-Хем» сохосттар улустурукчулары шээр мал калачыларын ажил төлөвүнүн чөүлөсүндө талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалды күндүз алаан.
«Коммунизмниң керели» сохосттар улустурукчулары шээр мал калачыларын ажил төлөвүнүн чөүлөсүндө талазы-биле хемчеглер дугайында доктаалды күндүз алаан.

дэиң хемчеглери ап турар. Ону дукаган соода, чыл санында-да агроулеттур комплекзиниң 1000 ажыл доктаалды чыгарып даштадырды, калды быжыглар аргалыг апар бар бис. Амыг үеде бистин обком чурт иштиня база өскө-даа курорттарга 1000 хире лухекарларын ап турар.
1990 чылда амырмыс «Чед» биле «Ш-Беллар» курорттарга 472 бүткүлүн 290-ми чүтүлгаш малчынара бээр бис. Эртен чылым Улустур Хем районун ажил-агайлары Дус-Халде 100 кижик ирер даштадыла базазын ажиткан. Бо чылым Дус-Халде агроулеттур каттыжымшыкынын бүтүрүлгелеринин болгаш сохосттарын сезон дургузунда 330 кижик даштадыр базазын ажилдаар. Сезон ажиттарыныга чедир аңаа бистер 100 кижик олуттуг стөвөлүм ажил ужурут бис. Ону республиканың агроулеттур комплекзиниң соолгу бо эркен субсидияга ажилда алган акиша-хөргөнгүн-биле тур бис.
Бо чылым Эрзин, Тес-Хем, Бай-Тайга, Менгун-Тайга, Улустур, Сүт-Хөл база Өвүр райондарынын сохосттарынын даштадыла базазын ажилдаар. Кызылда № 2 эмгеле хойжуларын күндүз алаан эгелээ. Агроулеттур комплекзиниң амылдарынын профвеледериниң обкомунун декабрь 22-де күндүз алаан доктаалды күндүз алаан конжа контрольлар турарын айттыр бис.
Бо лехуатта Тыва АССР-ниң Министрлер Чөүлөсүниң Дарганынын бирги оралакчызы А. А. Мельниковту олуржур турарын ажилда алгаш, ук доктаалды райкүстөмнүк база өскө-даа ведомстволарга хамдарыш хөргөнгүн пунктур алай-биле контролга алдыр дээр-дир бис, а Агроулеттур эмгелегине база профвеледериниң хамдарышкан конжа керели бис Вадим Орамбалович-биле калды контроль алылды. Мал ажил-агайларынын социал чагай чөүлө дээр бистер тодаргай хемчеглери алыр ужурут бис.

Тыва Агроулеттур эмгелегине дарганынын оралакчызы А. В. ШИНЯНОВ:
— Тыва АССР-ниң Министрлер Чөүлөсүниң база профвеледериниң область чөүлөсүндө № 191 доктаалды күндүз алаан бис. «Тыва агроулеттур-хандырылга күрүне-кооператив каттыжымшыкынын малчынара кыштагында чүвар-бачыныныга 2000 сугуну кылгаш салар база айна-бээр ап чоруту бичи 1000 гаш алаталарын бо чылым тыпкан, салар ужурут улус бис. Бо талазы-биле чүмү кылганмы? Абакан хоорайда бир бүтүрүлгө-биле керээ чарган бис, аңаа 450 сугуну кылды, арткаларынын Кызылдан, Чаданалык септеле-техниктуг бүтүрүлгелери кылды белеткээр. Абакан-дан 200-тү эгелдизин, оң кырынга Кызылда септеле-техниктуг бүтүрүлгө 133-тү кылды берген. Оларын хуваан чоруттувус. Кызылдан бүтүрүлгөсүнө илалыг сугулар кылдыр 10-12 тонна демирини түн берди.
Ынчаарга дугурулга Булгаар Абакандан чыл төнүзүнде чедир кылды чоруту, сугуларын шүтүлгүн биске кылды бээр болган. Малчынарага газ кышталарын амылдарында 35-ти алган бис, оларын Менгун-Тайгагың ийн сохостунга 10-10 кылдыр үлөдизин, арткаларынын өскө ажил-агайларже чоруткан. Газ алыталарын Омск чагымысты олар саладыр бис. Ол хереде апар барган бис, ол бистин буртувус. Ын-

чангаш май айда апар барым, чагымысты калчаар деп турарын негес, амыл көрү, дугуружур деп турар улус бис.
Тыва Агроулеттур эмгелегине дарганынын оралакчызы «Тыва агроервис» күрүне-кооператив каттыжымшыкынын даргазы В. Ф. ЗАГВОЗДИК:
— Малчынара социал айттырларынын талазы-биле эркен чылым хуздээ алган доктаал аажок чутула документ деп санап турар мен. Ону чурт оон-да мурнунда хуздээ алган турган болза экки. Чүте илалыг дээрже чижээ, мал ажилында бисте механикациянык денниел амык куу. Чер ажилында болаар. Оон бир кол чылдаганы болза, мал ажилы механикацияга берге. Орта тускай, бичи механикация херек чижээ, кайжа ишти аштар дээр-дир, амыг тракторлар таварышкан болгай.
Бистер ам Министрлер Чөүлөсүниң база профвеледериниң доктаалды күндүз алаан талазы-биле айттырны чутула алганмын. Механикация талазы-биле эртен-инишкел институт бар. Оон талазыны оонда чаа бо агроулеттур комплекзиниң эртен талазы-биле хандыра дугайында Кызылда болган эртен-практиктуг чөүлөдү хураалга кижил, кээр чордан. Ынчангаш Тываның мал ажилында бичи механикациянык шингээри талазы-биле дугурулганмы.
Май айда бистин бир болук ол институте бар, керээ чарбар бис бичи механикациянык төлөвөлдери чоталды тургузур. Ындыг механикациянык чөүлөсүн бистин Тывага кылды болур.
Амыг үеде сүт күлдү 29 улуг доккаар кылдырар. Ам сугуларын кылды тур бис. Оларын Самгалдайла. Чаданала база кылды тур. Оон амылда, малчынарага таваржы электроникаларынын талазы-биле Москва бистин ийн төлөвүн күргөн. Ону түнелээ чү боор чүте ийн, манай тур бис.
Эртен чылым декабрь 1-ден эгелээ, малчынарагың 137 колдың электржаккен бис. Ол ажил ам-аа уламчылар тур. Малчынарага калориферлер херек, ову тыпкан, тургузар апар.

Бо доктаалды биске дааскан чөүлөсүн шүтүлгүн күндүз алаанмын.
Тыва АССР-ниң Агроулеттур эмгелегине дарганынын оралакчызы Эрес-оол Ховалыгов МЕНГИН-ООЛ:
— Тыва АССР-ниң Министрлер Чөүлөсү биле профвеледер талазы-биле республиканың Агроулеттур эмгелегине чамык ажилдарын кылды турар. Кол айттырларынын бирээзи болза, малчынара ажил төлөвүнүн чөүлөсүндө систематик шингээри чыгарып берген болгай. Ынчангаш бо чылым февраль айда «Шыны» биле «Тувинская правда» солуктарга ажил төлөвүнүн дугайында материалдарын парлаттым, таймырлардым.
Мында бир берге чүтү болза, ажил төлөвүнүн сохосттар 1985 чылдан бээр боттары шиптирээр алаан, үстүнде айттырмыс бербес, мындай чүте болгай. Ажил төлөвүнүн бидинмес чөүлөдөр ам-даа бар.
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөүлөсү биле профвеледериниң доктаалды республиканың агроулеттур комплекзиниң амылдарынын профвеледериниң обкомуну күндүз алаанмын. Бо талазы-биле обком ажилдаар болза бистин адреналынке шүтүчүлө болду. Херек кырында чүт дээр, ам 15 сохост ажил төлөвүнүн чөүлөсүнүн чөүлөсүнүн шингээри. Орта акиша херек

Чамык арга-куралдарынын ажилдаар дээр болгай бис. Бистин сохостун дөвөсүндө чүте чүте техника-биле сипегин кезип ап турар, ынчангаш чамык чөүлөсүне сипегин чөүлөсүндө чөүлөсүндө аяк-биле сипегин кезер машина бар чөүт бис, ам чүте чөүлө? Оон уламдан сипегин чөүлөсүндө чөүлөсүндө, ол хереде алаан күндүзүмөс боор-дур.
Мен болаарымга, чаш хураганга көк, чамык сипегин амыг кезип алыр болза экки, сөөгөйне медеи, чашпаныг сипегин олар чывес.
Манай даштал олурарга, малчынара ажилдаар бачыкы база турар деп турар-дир. Эки чөүлөсүндө хары, Малчынара таварышканыг чөүлөсүн тургузар-ла болза, улам түнелдиг ажилдаар бис. Сохосттар боттарынын малчынарага дуузалар-ла болза экки.
«Май 1» сохостун директору, Тыва АССР-ниң улус депутат А. С. КАЛДЫР-ООЛ:
— Бистин сохост база мал ажилдаар. Ийги чартык чылда эгелээ, малчынара ажил төлөвүнүн чөүлөсүндө систематик шингээри кирер бис. Хей немелде фонд херек апары бидиндир. Бо талазы-биле куралдарымыс бер. Эртен чылым дээр бис, бир килограмм бириг калачыны шингээри миллион дугуружур, оон өртөө 600 доллар боор чөүлө-дир. Кургаг бир кг мойс 13 рубль болур, Ынчангаш бо чылым ийн миллион дугуружур турган, 200 мун хире доллар орулга алыр амык бис.
Малчынарагың шөлөзү бурун бээр бис. Чаа малчынара үлгөн амыккара мал-агайны бээр бис. Урулдарга сандык тууду тур бис. Кыштагарда чүвар-бачынынык, бичекке бачынынык база тууду эгелдизин. Бичи моторлар малчынарага бер. Бистин ажилдаар дээр бис. Бистин ажилдаар дээр бис. Ынчангаш оларга чик майлыр херек. Олар бистин республикага чөк, чаган бис. Тууду күндүзүл талазы-биле хемчеглери ап тур бис. Тайгадан ийн үндүр сөөртүрүр тракторду адыдым. Ам пюрора херек. Мында Тыва АССР-ниң Министрлер Чөүлөсүниң Дарганынын бирги оралакчызы А. А. Мельниковту олуржур турарын ажилда алганмын. Ону чөүлөсүндө талазы-биле айттырны чутула алганмын. Механикация талазы-биле эртен-инишкел институт бар. Оон талазыны оонда чаа бо агроулеттур комплекзиниң эртен талазы-биле хандыра дугайында Кызылда болган эртен-практиктуг чөүлөдү хураалга кижил, кээр чордан. Ынчангаш Тываның мал ажилында бичи механикациянык шингээри талазы-биле дугурулганмы.
Май айда бистин бир болук ол институте бар, керээ чарбар бис бичи механикациянык төлөвөлдери чоталды тургузур. Ындыг механикациянык чөүлөсүн бистин Тывага кылды болур.
Амыг үеде сүт күлдү 29 улуг доккаар кылдырар. Ам сугуларын кылды тур бис. Оларын Самгалдайла. Чаданала база кылды тур. Оон амылда, малчынарага таваржы электроникаларынын талазы-биле Москва бистин ийн төлөвүн күргөн. Ону түнелээ чү боор чүте ийн, манай тур бис.
Эртен чылым декабрь 1-ден эгелээ, малчынарагың 137 колдың электржаккен бис. Ол ажил ам-аа уламчылар тур. Малчынарага калориферлер херек, ову тыпкан, тургузар апар.

Чамык арга-куралдарынын ажилдаар дээр болгай бис. Бистин сохостун дөвөсүндө чүте чүте техника-биле сипегин кезип ап турар, ынчангаш чамык чөүлөсүне сипегин чөүлөсүндө чөүлөсүндө аяк-биле сипегин кезер машина бар чөүт бис, ам чүте чөүлө? Оон уламдан сипегин чөүлөсүндө чөүлөсүндө, ол хереде алаан күндүзүмөс боор-дур.
Мен болаарымга, чаш хураганга көк, чамык сипегин амыг кезип алыр болза экки, сөөгөйне медеи, чашпаныг сипегин олар чывес.
Манай даштал олурарга, малчынара ажилдаар бачыкы база турар деп турар-дир. Эки чөүлөсүндө хары, Малчынара таварышканыг чөүлөсүн тургузар-ла болза, улам түнелдиг ажилдаар бис. Сохосттар боттарынын малчынарага дуузалар-ла болза экки.
«Май 1» сохостун директору, Тыва АССР-ниң улус депутат А. С. КАЛДЫР-ООЛ:
— Бистин сохост база мал ажилдаар. Ийги чартык чылда эгелээ, малчынара ажил төлөвүнүн чөүлөсүндө систематик шингээри кирер бис. Хей немелде фонд херек апары бидиндир. Бо талазы-биле куралдарымыс бер. Эртен чылым дээр бис, бир килограмм бириг калачыны шингээри миллион дугуружур, оон өртөө 600 доллар боор чөүлө-дир. Кургаг бир кг мойс 13 рубль болур, Ынчангаш бо чылым ийн миллион дугуружур турган, 200 мун хире доллар орулга алыр амык бис.
Малчынарагың шөлөзү бурун бээр бис. Чаа малчынара үлгөн амыккара мал-агайны бээр бис. Урулдарга сандык тууду тур бис. Кыштагарда чүвар-бачынынык, бичекке бачынынык база тууду эгелдизин. Бичи моторлар малчынарага бер. Бистин ажилдаар дээр бис. Бистин ажилдаар дээр бис. Ынчангаш оларга чик майлыр херек. Олар бистин республикага чөк, чаган бис. Тууду күндүзүл талазы-биле хемчеглери ап тур бис. Тайгадан ийн үндүр сөөртүрүр тракторду адыдым. Ам пюрора херек. Мында Тыва АССР-ниң Министрлер Чөүлөсүниң Дарганынын бирги оралакчызы А. А. Мельниковту олуржур турарын ажилда алганмын. Ону чөүлөсүндө талазы-биле айттырны чутула алганмын. Механикация талазы-биле эртен-инишкел институт бар. Оон талазыны оонда чаа бо агроулеттур комплекзиниң эртен талазы-биле хандыра дугайында Кызылда болган эртен-практиктуг чөүлөдү хураалга кижил, кээр чордан. Ынчангаш Тываның мал ажилында бичи механикациянык шингээри талазы-биле дугурулганмы.
Май айда бистин бир болук ол институте бар, керээ чарбар бис бичи механикациянык төлөвөлдери чоталды тургузур. Ындыг механикациянык чөүлөсүн бистин Тывага кылды болур.
Амыг үеде сүт күлдү 29 улуг доккаар кылдырар. Ам сугуларын кылды тур бис. Оларын Самгалдайла. Чаданала база кылды тур. Оон амылда, малчынарага таваржы электроникаларынын талазы-биле Москва бистин ийн төлөвүн күргөн. Ону түнелээ чү боор чүте ийн, манай тур бис.
Эртен чылым декабрь 1-ден эгелээ, малчынарагың 137 колдың электржаккен бис. Ол ажил ам-аа уламчылар тур. Малчынарага калориферлер херек, ову тыпкан, тургузар апар.

«Саян» сохостун хойжуу, «Чүсү-малын» зено» клубту кижигуну Х. Л. САЛЖАН:
— Сөөлү үеде малчынарагың айттырны хей-биле күндүзүл турарын айттыр бис. Ону бистин «Саян» сохостун малчынарагың чөүлөсүндө дөткит тур. Эң илалыг «Кызыл тарачын» сохост хылым талазы-биле айттырны чутула алганмын. Механикация талазы-биле эртен-инишкел институт бар. Оон талазыны оонда чаа бо агроулеттур комплекзиниң эртен талазы-биле хандыра дугайында Кызылда болган эртен-практиктуг чөүлөдү хураалга кижил, кээр чордан. Ынчангаш Тываның мал ажилында бичи механикациянык шингээри талазы-биле дугурулганмы.
Май айда бистин бир болук ол институте бар, керээ чарбар бис бичи механикациянык төлөвөлдери чоталды тургузур. Ындыг механикациянык чөүлөсүн бистин Тывага кылды болур.
Амыг үеде сүт күлдү 29 улуг доккаар кылдырар. Ам сугуларын кылды тур бис. Оларын Самгалдайла. Чаданала база кылды тур. Оон амылда, малчынарага таваржы электроникаларынын талазы-биле Москва бистин ийн төлөвүн күргөн. Ону түнелээ чү боор чүте ийн, манай тур бис.
Эртен чылым декабрь 1-ден эгелээ, малчынарагың 137 колдың электржаккен бис. Ол ажил ам-аа уламчылар тур. Малчынарага калориферлер херек, ову тыпкан, тургузар апар.

«Саян» сохостун хойжуу, «Чүсү-малын» зено» клубту кижигуну Х. Л. САЛЖАН:
— Сөөлү үеде малчынарагың айттырны хей-биле күндүзүл турарын айттыр бис. Ону бистин «Саян» сохостун малчынарагың чөүлөсүндө дөткит тур. Эң илалыг «Кызыл тарачын» сохост хылым талазы-биле айттырны чутула алганмын. Механикация талазы-биле эртен-инишкел институт бар. Оон талазыны оонда чаа бо агроулеттур комплекзиниң эртен талазы-биле хандыра дугайында Кызылда болган эртен-практиктуг чөүлөдү хураалга кижил, кээр чордан. Ынчангаш Тываның мал ажилында бичи механикациянык шингээри талазы-биле дугурулганмы.
Май айда бистин бир болук ол институте бар, керээ чарбар бис бичи механикациянык төлөвөлдери чоталды тургузур. Ындыг механикациянык чөүлөсүн бистин Тывага кылды болур.
Амыг үеде сүт күлдү 29 улуг доккаар кылдырар. Ам сугуларын кылды тур бис. Оларын Самгалдайла. Чаданала база кылды тур. Оон амылда, малчынарага таваржы электроникаларынын талазы-биле Москва бистин ийн төлөвүн күргөн. Ону түнелээ чү боор чүте ийн, манай тур бис.
Эртен чылым декабрь 1-ден эгелээ, малчынарагың 137 колдың электржаккен бис. Ол ажил ам-аа уламчылар тур. Малчынарага калориферлер херек, ову тыпкан, тургузар апар.

РЕДАКЦИЈАДАН: Агроулеттур комплекзиниң амылдарынын профвеледериниң обкомуну пеленууга бо айттырны чутулашканын хере ажиткы, солун болган.
«Хойжуларын болгаш олардын мал ажылдын өскө-даа амылдарынын материалдарын байддаларын экижидер талазы-биле хемчеглер дугайында Тыва АССР-ниң Министрлер Чөүлөсүниң дарганынын профвеледериниң область чөүлөсүндө доктаалды күндүз алаанмын дугайында чөүлөсүндө программаның дөвөсү болбас.
Бо доктаалды күндүз алаан «Шыны» солунуң агроулеттур комплекзиниң хыналдазында туруп турар. Моон сонгаар килдиз үстүнде илеткеле база саналдарга кирген эки чөүлөсүн чүварды, чөүлөсүнүн илдерин талазы-биле материалдарын хей-биле бээр.
(Арзыны бистин корреспондентинис Селен ХЕРТЕК белеткээ).

КАДАТТА

